

สรุปและเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ในปัจจุบันและอนาคตของหมู่บ้าน 2 แห่ง ได้แก่ หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรม และหมู่บ้านคิม ซึ่งเป็นหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการพัฒนาชนบทของรัฐภายใต้ความรับผิดชอบของ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายจะปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การผลิตทางการเศรษฐกิจ สาธารณสุข แหล่งน้ำ และความรู้ให้แก่หมู่บ้านชนบท และได้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน ปรากฏผลว่า หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรม เป็นหมู่บ้านพัฒนาก้าวหน้ามีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และหมู่บ้านคิม เป็นหมู่บ้านพัฒนาปานกลาง

เพื่อเป็นการยืนยันการจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการชนบทแห่งชาติ ผู้วิจัย จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้าน (บทที่ 5 หัวข้อ 5.1) และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านทั้งสอง (บทที่ 5 หัวข้อ 5.2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกับการพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (บทที่ 5 หัวข้อ 5.3) และในขั้นสุดท้ายทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่เป็นดัชนีของการเกษตรแบบ เข้มของหมู่บ้านทั้งสอง เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน (บทที่ 5 หัวข้อ 5.4) โดยมีสมมติฐานว่า การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรควรจะมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีการพัฒนาสูงกว่า ควรจะมีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแบบ เข้มหรือแบบ เพิ่มผลผลิต ที่มีระดับความ เข้มสูงกว่าหมู่บ้านที่มีการพัฒนาต่ำกว่า ตลอดทั้งศึกษาแนวโน้มของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรสำหรับการวางแผนในอนาคต (บทที่ 6) ปรากฏผลของการศึกษาดังนี้

ผลของการพัฒนาชนบทที่ยึดหลักการพัฒนาทางการเกษตร ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม เป็นแนวปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวชนบทส่วนใหญ่ได้ จนเกิด เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน

จากการศึกษาการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมและหมู่บ้านคิมที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งตัวแปรการพัฒนาเป็น 3 กลุ่ม คือ การพัฒนาทางการเกษตร การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางสังคม ตัวแปรเหล่านี้ นอกจากจะเป็นดัชนีในการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านทั้งสองแล้วยังสามารถแสดงถึงศักยภาพของการพัฒนาในหมู่บ้านทั้งสองด้วย

ผลของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรดังกล่าวแล้วข้างต้น กล่าวได้ว่า หมู่บ้านทั้งสอง มีความแตกต่างในด้านระดับการพัฒนา หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมมีการพัฒนาที่สูงกว่าและอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าหมู่บ้านคิมในด้านฐานะทาง เศรษฐกิจ ซึ่งวัดได้จากรายได้ครัวเรือน และมูลค่าสินเชื่อกทางการเกษตร ส่วนการพัฒนาทางการเกษตรและการพัฒนาทางสังคมของทั้งหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมและหมู่บ้านคิมมีค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรไม่ค่อยจะแตกต่างกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหมู่บ้านคิม เล็กน้อยในเรื่องการศึกษานอกระบบ การเป็นสมาชิกสถาบันเพื่อการเกษตรและการรับบริการสาธารณสุข ซึ่งผลของการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการประเมินผลของคณะกรรมการชนบทแห่งชาติ

ส่วนของการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านทั้งสองด้วยการทดสอบค่าไคสแควร์ ผู้วิจัยแบ่งตัวแปรการศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ โครงสร้างทางการเกษตร รูปแบบทางการเกษตร การลงทุนทางการเกษตร และเทคโนโลยีทางการเกษตร พบว่าหมู่บ้านทั้งสองมีความแตกต่างในเรื่องความเข้มในการใช้ที่ดิน รูปแบบการใช้ที่ดิน การใช้ยารปราบศัตรูพืช การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร และการใช้แรงงาน กล่าวคือ

ในหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรม และหมู่บ้านคิม แม้โครงสร้างทางการเกษตรโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เป็นที่สังเกตได้ว่า หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมจะมีขนาดไร่นาเฉลี่ยสูงกว่าหมู่บ้านคิม และสภาพการถือครองที่ดินได้เปรียบกว่าหมู่บ้านคิม เล็กน้อย

รูปแบบทางการเกษตรของหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรม เน้นหนักในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของประเทศ คือ ข้าว เกษตรกรจึงใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรสำหรับเพาะปลูกพืชถึงปีละสองครั้ง ความเข้มในการใช้ที่ดินจึงสูง ขณะที่หมู่บ้านคิมรูปแบบทางการเกษตรที่ผสมระหว่างข้าวกับพืชไร่ พื้นที่ส่วนที่ใช้ปลูกพืชไร่มีส่วนทำให้ค่าความเข้มการใช้ที่ดินของหมู่บ้านคิมมีค่าต่ำกว่า

ในด้านการลงทุนทางปัจจัยการผลิต สามารถกล่าวได้ว่าหมู่บ้านทั้งสองมีการลงทุนในรูปแบบของเกษตรกรรมสมัยใหม่ คือ มีการใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเครื่องจักรกล เพื่อเพิ่มผลผลิต การใช้ปุ๋ยอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน แต่การกระจายของการลงทุนด้านเครื่องจักรกล ยาปราบศัตรูพืช และแรงงานของเกษตรกรในหมู่บ้านทั้งสอง เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดิน เพื่อการเกษตรกับการพัฒนาหมู่บ้าน ในหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมพบคู่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 5 คู่ ดังนี้ ขนาดไร่นากับรายได้ (0.8081) การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรกับรายได้ (-0.6231) แรงงานกับรายได้ (-0.3737) การใช้ยาปราบศัตรูพืชกับการเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร (-0.3218) และความเข้มการใช้ที่ดินกับการเป็นสมาชิกของกลุ่มสถาบันการเกษตร (0.3025) ในหมู่บ้านคิมพบคู่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เพียงคู่เดียว คือ การใช้ยาปราบศัตรูพืชกับรายได้ (0.5769)

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดิน เพื่อการเกษตรกับการพัฒนาหมู่บ้าน ที่มีกรณีศึกษาเป็นหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมและหมู่บ้านคิมนี้ ผลของการศึกษาจะสอดคล้องกับการประเมินผลของคณะกรรมการชนบทแห่งชาติ ที่พบว่า หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมมีระดับการพัฒนาสูงกว่าหมู่บ้านคิม ซึ่งผลของการพัฒนานี้ น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรของหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรม ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัย พบว่าหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าหมู่บ้านคิม ค่าของความเข้มในการใช้ที่ดินและผลตอบแทนต่อการใช้ปัจจัยการผลิตต่อหนึ่งหน่วยของหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมจะสูงกว่าหมู่บ้านคิม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าข้อค้นพบดังกล่าวนี้สนับสนุนสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้

ส่วนในอนาคตของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแบบเข้มสำหรับพื้นที่นี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ไม่ว่าจะเป็นขนาดของไร่นา การเพิ่มจำนวนผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ชาวยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ในขณะที่ที่อยู่มีแนวโน้มจะเป็นพืชเศรษฐกิจหลักอีกชนิดหนึ่ง หรือลักษณะการลงทุนจะ

ยังคงเป็นการลงทุนด้านแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามการลงทุนจากเงินในระบบจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น นอกจากนี้การยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรทั้งปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เครื่องจักรกลทางการเกษตร จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรของหมู่บ้าน เช่นเดียวกับเกษตรตำบลและสื่อมวลชน

แต่ยังมีปัจจัยบางประการที่จะไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเกษตรแบบเข้มสำหรับพื้นที่นี้ อาทิ การเพิ่มของประชากร การไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของไร่นา จะเป็นอุปสรรคที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เช่นเดียวกับอุปสรรคในเรื่องภูมิอากาศ การจัดสรรน้ำในฤดูแล้ง ราคาผลผลิต และศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาแนวโน้มสำหรับอนาคตถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นใน เรื่องการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแบบเข้มของพื้นที่นี้ พบว่า ปัญหาเรื่องน้ำสำหรับพื้นที่เพาะปลูกจะเป็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะ ระบบเศรษฐกิจในเขตนี้พึ่งการเพาะปลูกในฤดูแล้ง เมื่อเกษตรกรยังมีความต้องการที่จะเพิ่มรายได้เร่งการผลิตในฤดูแล้ง ย่อมจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูก เนื่องจากกรมชลประทานมีนโยบายจัดสรรน้ำในฤดูแล้งให้แก่เกษตรกรแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสมในแต่ละปี จึงน่าที่จะมีการปรับปรุงรูปแบบทางการเกษตรของเขตนี้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในเรื่องน้ำ พืชที่จะเพาะปลูกได้ในพื้นที่นี้จะมีทั้ง ข้าว อ้อย และพืชอายุสั้นเช่น ถั่วเขียว ถั่วลิสง ถั่วเหลือง (แผนภูมิที่ 4) โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจัดรูปที่ดิน เกษตรตำบล และพัฒนาการ เป็นผู้ประสานงานและคอยให้คำแนะนำแก่เกษตรกร

แผนภูมิที่ 4 ระบบการปลูกพืชในรอบหนึ่งปี

ระบบการปลูกพืช มค. กพ. มีค. เมย. พค. มิย. กค. สค. กย. ตค. พย. ธค.

แบบที่ 1	ข้าวเบาอายุ 90-120 วัน	ข้าวกลางอายุ 120-150 วัน		
แบบที่ 2		อ้อย		
แบบที่ 3	ถั่วและฝัก	ข้าวเบาอายุ 90-120 วัน	ข้าวกลางอายุ 120-150 วัน	ถั่วและฝัก
แบบที่ 4	พืชไร่อายุสั้นเช่นถั่วเขียว	ข้าวกลางอายุ 120-150 วัน		

8.4.2 น่าจะมีการสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนการรวมกลุ่มของ เกษตรกร ให้มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านสังคมของหมู่บ้านมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การรวมกลุ่มของ เกษตรกรจะมีผลดีต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบในด้านนี้ไม่ว่าจะเป็น เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล และข้าราชการประจำท้องถิ่น น่าจะสนับสนุนกิจกรรมทางด้านการพัฒนาสังคม ให้สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อมของเกษตรกร โดยกิจกรรมเหล่านี้น่าจะมี ความเกี่ยวข้องและต่อเนื่อง

8.4.3 เนื่องจากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การที่หมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมพัฒนา สูงกว่าหมู่บ้านคิม น่าจะมาจากขนาดไร่นาเฉลี่ยของหมู่บ้านคูเมืองสามัคคีธรรมสูงกว่าหมู่บ้านคิม ในการพัฒนาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร น่าจะคำนึงถึงปัจจัยในเรื่องนี้ที่จะส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตให้ลดลงตามขนาดไร่นาที่เกษตรกรถือครอง ซึ่งขนาดไร่นา สำหรับการเกษตรแบบ เข้มไม่ควรจะมีขนาดเล็กเกินไป